

# Ut på tur, aldri sur

## Markatraveren og det konservative



Å tilbringe helgene på ski i Nordmarka er en tradisjon for mange Osloborgere. Mange nordmenn blir opplært til å gå på ski i tidlig alder. Det er ikke uten grunn at vi har et uttrykk som sier at nordmenn er ”født med ski på beina”. Ski og friluftsliv er fremstilt som viktige verdier i det norske samfunnet. Disse verdiene ble på 1800-tallet presentert til det norske folket av en kulturell og intellektuell elite, og har med tiden blitt *familieverdier* og *familietradisjoner*.

Nordmarka er en sosial arena, der mennesker møtes. Skikulturen, slik den utspiller seg i Nordmarka, forbindes ofte med et øvre sosialt sjikt, og en viss form for konservatisme. Marka er for alle, men øverst på rangstigen troner markatraveren, en som er oppvokst i, og oppdradd i en skikultur og som helst tilbringer fritiden sin i Marka, sommer som vinter.

For en markatraver er skiturene en livsstil. En livsstil dreier seg om å velge en ting fremfor noe annet, og å velge å la dette spille en rolle på flere av livets områder. Verdiene som finnes i skikulturen er dermed ikke bare gjeldende i Marka, de er synonyme med markatraverens livsverdier. Skiidretten representerer flere av de tradisjonelle borgerlige dydene, som måtehold, mot og styrke; karaktertrekk som fortsatt har en høy verdi i det norske samfunnet. Fordi samfunnet er i rask endring, mot et samfunn man ikke har forutsetningene for å kjenne, anses disse verdiene som viktige å bevare.

### Den friske luften

*Den friske luften* fremheves av markatraveren som en av de viktigste grunnene til å gå på ski. I

den friske luften inngår komponentene *sunt, natur og ute*. Komponentenes motsatser, *usunt, kultur og inne*, skaper motsetninger som er med på å sette et skille mellom det å være ”norsk” kontra ”ikke-norsk”. Sunnheten man oppnår ved å være ute i naturen skaper ikke bare en distinksjon mellom det ”naturlige” friluftslivet og det urbane livet, for markatraveren er dette ”norske” verdier som skiller seg fra de kontinentale.

Å gå på ski blir sett på som rekreasjon og balsam for sjelen, men det å holde kroppen sin i form er for markatraveren også en, kanskje uttalt, verdi ved skiidretten. Dette skal ikke skje gjennom bevisst trening, men gjennom å bruke Marka som en fritidsarena. Hva man *gjør* i Marka varierer, men på grunn av sin naturlighet fungerer Marka som en ramme for aktivitetene og gjør dem ”sunne”.

Allikevel kan man si at det finnes et slags hierarki over godkjente uteaktiviteter der langrennet troner høyest på rangstigen. Med globaliseringen og urbaniseringen introduseres nye skiformer til Marka. I møtet med andre, konkurrerende Markakulturer utfordres markatraverens suverenitet.

### **Om forholdet mellom langrenn og alpint**

For en markatraver er det langrenn som er den rette skiaktiviteten, mens de alpine grener har lavere status i miljøet. Alpinsporten bringer bylivet til Marka. Man unngår oppoverbakken ved å ta heis i stedet, og klassiske verdier som ”å ta seg ut” og ”å bruke kroppen sin” neglisjeres.

De alpine grener fører med seg et økt fokus på klær og utstyr. Alpint stjeler tid og ressurser på bekostning av langrennet. I de alpine grener kreves økonomisk kapital for innkjøp av heiskort, og naturen omdannes i sterkere grad til kultur gjennom preparering av bakker og heistrekk. Blant markatraverne er det langrennet som gir størst sosial status. Den kulturelle kompetansen som kreves for korrekt oppførsel i Marka kan ikke kjøpes, den må læres inn over lengre tid.

Denne konservativismen i forhold til skiidretten kan knyttes til teorier rundt moderniteten. Den moderne erfaringen er preget av usamtidighet, økonomisk, sosial og kulturell modernisering følger ikke samme endringstakt. Med moderniteten er verden blitt mindre,

påvirkninger utenfra setter sitt preg på det norske samfunnet, og også på skikulturen. Allikevel er livet i Marka dominert av tidligere tiders idealer, og aktivitetene med høyest grad av ”norskhet” har den høyeste statusen. Det er langrennet som representerer det norske, alpint er et mellomeuropeisk fenomen. Gjenopplivingen av langrennet i etterkant av OL på Lillehammer i 1994 er et uttrykk for disse følelsene. Ved å fokusere på det nasjonale vant langrennet frem i løypa, etter en periode på 1980-tallet der de alpine grener vant terreng. I globaliseringens tidsalder førte arrangementen av de Olympiske Vinterleker til en økt nasjonal bevissthet.

### **Skøyting i løypa**

Den konservatismen som kommer til syne i forholdet mellom langrenn og alpint kan vi finne igjen i 1980-tallets debatt om skøyting på ski. At nordmenn viser skepsis mot å innlemme nye grener i ”sin” idrett er ikke noe nytt fenomen. I 1952 var Norge det eneste landet som stemte i mot at langrenn for kvinner skulle bli en olympisk gren, og da ”Boklövstilen” fikk sitt gjennombrudd i hoppverden på begynnelsen av 1990-tallet viste Norge igjen sin konservative side, og var et av landene som lengst holdt på den klassiske hoppstilen, med parallelle ski. Det samme gjaldt skøyting på ski; Norge protesterte mot ”snøskøytingen” så lenge som overhodet mulig.

Deler av debatten kommer til syne i Skiforeningens medlemsblad *Snø & Ski* nr. 3, 1986: Skogvesenet, Oslo Skikrets, Oslo Bedriftsidrettskrets lanserte i 1985 *Retningslinjer for snøskøyting i Oslo Kommunes skoger for sesongen 85/86*. Bakgrunnen for disse retningslinjene var at man ønsket å forebygge konflikter mellom snøskøytere og ”vanlige” skiløpere. Derfor henstilte de om at man skulle ta hensyn til hverandre i løypa, og at man ikke skulle skøyte i skiløyper og lysløyper når det kunne sjenere andre skiløpere. En av *Snø & Skis* lesere foreslo til og med å lage fysiske hindringer for at man ikke skulle kunne skøyte på ski; ved å ikke preparere løypene. Dette ville gi den klassiske stilen et fortrinn. Heldigvis kunne Skiforeningen etter endt sesong konkludere med at: ”*Snøskøyting i forhold til vanlige skiløpere har ikke blitt det problemet mange fryktet før sesongen. Mange vil hevde at*

*det ikke har vært noe problem i det hele tatt. På en vanlig skihelg er det knapt en snøskøyter å se i Marka.*"

Markamiljøet preges av en viss nostalgi, og en vilje til å holde på det gamle, på det trygge og kjente, og det som oppfattes som "norsk". Denne konservatismen springer ut i fra en kultur der man gjennom ulike strategier ønsker å sette et skille mellom seg selv, som tilhører det de anser for å være den dominerende klasse, og de underordnede klassene. Det er deres måte å bruke fritiden som er den "rette", der naturbruk og friluftsliv står i sentrum.

### **Løypekultur – en institusjon i forfall?**

I møtet med globaliseringen er det ikke bare skiformene som endres. Samfunnet opplever også en adferdsendring, og denne endringen kan spores til Marka.

Løypekulturen fokuserer på det man kan kalle "gentlemansaspektet" ved skikulturen, og står som en levning etter skikulturens oppkomst i det borgerlige 1800-tallsmiljøet. En "nordmann" er gjerne karakterisert som stille og innesluttet. Denne stereotypien utfordres i Marka. Med skiene som middel forandrer den innesluttede nordmannen karakter, og hilser på kjente og ukjente han møter i løypa. Skiene blir som en katalysator i nordmannens forvandling. Naturen er nordmannens rette element, og det er i naturen han kan vise frem sitt sanne jeg. *Løypekulturen* blir en viktig del av den kulturelle kompetansen en markatraver skal inneha.

### **Trening på moten**

Det er et skille mellom en ekte markatraver og en som bruker Marka med andre motiver, som for eksempel som en treningsarena. Kondomdrakten er blitt et symbol på det en ekte markatraver vil ta avstand fra, som treningshysteri og egoisme.

"Kondomdraktfolket", de treningsnarkomane, har en egosentrisk tilnærming til skiløpingen, skiene er for dem først og fremst et treningsmiddel. Naturopplevelsen og menneskene man møter i Marka er underordnet. Med dette viser de at de ikke har den rette kulturelle kompetansen. Den treningsnarkomanes higen etter en vel trent kropp fører til at det sosiale aspektet ved skituren, og dermed også

løypekulturen, blir mindre viktig enn det å trene. For en ekte markatraver skal den vel trent kroppen komme som et resultat av friluftslivet, og ikke omvendt.

Skikulturen gjenspeiler den oppdragelsen, den ballasten du har med deg i livet. Om du ikke har korrekt oppførsel i Marka, betyr det kanskje at oppdragelsen er manglende også i andre områder i livet? Skietiketten blir dermed en målestokk for generell oppførsel.

### **Det konservative Nordmarka**

For en markatraver er Marka så mye mer enn en arena for fritidsutfoldelse. Marka er arena for rekreasjon og meditasjon, og for fremvisning av sosial klassetilhørighet. Når så andre krever sin plass i denne arenaen skapes konflikter, og markatraverens monopol brytes etter hvert ned.

Noe som kjennetegner det konservative er nettopp uviljen mot å inkludere nye elementer, og det man kan kalle en form for redsel for det ukjente. En kultur kan oppfattes som bestående av bestemte klassifikasjonssystemer. Elementene er rangert i kategorier, og det er i det noe trer ut av sin kategori og over i en annen at elementet skifter status fra "naturlig" til "unaturlig". Dette gir en forståelse av hvordan konservatismen har gjort seg utslag i det den nordmarkske skikulturen møtte andre kulturer, som alpint og skiskøyting. Skitradisjonene er seiglivet, og ikke like mottakelig for påvirkning utenfra som de øvrige sidene ved samfunnet, noe som kan ha sammenheng med skisportens status som noe særlig nasjonalt.

Nye idéer og verdier bruker lenger tid på å få fotfeste i Marka. Uviljen mot de nye greners inntog i Marka skyldes dermed et ønske om å bevare "sin" kultur, i et samfunn som ellers endres i rask takt. I møtet mellom gamle tradisjoner og nye bruksområder kan det virke som om det konservative synet vinner frem. Redselen for at markakulturen skal forsvinne kan derfor oppfattes som et uttrykk for uvisshet om hva fremtiden skal bringe.

*Artikkelen er publisert i NFL-nytt nr 48, desember 2006*